

ik was, ik ben en ik zal zijn

ik was, ik ben en ik zal zijn

Beelden van feitelijkheden rond de moord op Rosa
Luxemburg en Karl Liebknecht

Berlijn 1919

Wijnand van Teyl

2018 2^e druk

Omslagfoto *Berlijn Landwehrkanaal*. Wijnand van Teyl.

Copyright © Wijnand van Teyl

fostax412@me.com

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur/uitgever

Ter nagedachtenis aan mijn onmogelijke maar inspirerende geschiedenisleraar Jaap Meijer.

Inhoud

Het einde van de ' <i>Platz an der Sonne</i> '	9
Wilhelmshafen, Spa en Compiègne	15
De ochtend van de 9 ^e November	21
De Keizer heeft afstand gedaan	27
Wat wil de Spartacusbond	35
Het uur van de afrekening	41
Die Weltbühne	47
De apostel van de algemene staking	53
De vrijheid van andersdenkenden	59
Karl Kraus	69
Wortelrot	75
Epiloog	85
Gebruikte bronnen	91
Register	93
Verantwoording	105

Het einde van de 'Platz an der Sonne'

Op de slachtvelden in Frankrijk was de bloedige waan van de wereldheerschappij van de Pruisische sabels gestold. De 'Platz an der Sonne' was een nachtmerrie geworden. Het bankroet was onafwendbaar

September 1918

In de nacht van 3 op 4 oktober 1918 wordt door de Duitse regering, na behendig aandringen van de hoogste legerleiding, aan president Wilson van de Verenigde Staten een nota gepresenteerd met het verzoek om onderhandelingen over een algemene wapenstilstand te beginnen. Maar, hier was iets aan voorafgegaan waar de Duitse bevolking geen weet van had en waar ook nauw betrokken politici moesten raden wat er zoal speelde.

Eind september 1918 voerden de geallieerden langs het gehele westelijk front een serie gecoördineerde aanvallen uit. Vanaf Vlaanderen tot in noordoostelijk Frankrijk werden de Duitse linies bestookt door de Belgen, Britten, Fransen, Australiërs en Amerikanen. De val van de Hindenburg linie was daarbij van cruciaal belang. Vanaf 25 september 1918 werd met 1600 kanonnen de frontale verdedigingswerken bij het *Canal de Saint-Quentin* stelselmatig in puin geschoten. De gevechten verliepen voor de geallieerden voorspoedig en tegen de avond was er een diep gat in de Duitse linies geslagen. De onneembaar geachte Hindenburg-linie werd uiteindelijk op 3 oktober bij Riqueval definitief veroverd.

Generaal Erich Ludendorff* voorvoelde reeds dat de strijd verloren was en op de avond van 28 september 1918 stortte hij op zijn kamer in het hoofdkwartier in Spa in elkaar. In een aanval van razernij vervloekte hij met het schuim op de mond, de keizer, de marine en het thuisfront. Maar Ludendorff zou Ludendorff niet zijn als hij zich niet snel wist te herstellen. Hij wenste onder geen enkele voorwaarde de prijs van de nederlaag te betalen, die beker moesten anderen maar legen. Immers, niet de Duitse legerleiding was verantwoordelijk voor de nederlagen op het slagveld, maar het verlies was te wijten aan de politiek en de slappe burgers. Om de eer van het leger te redden plande hij de nederlaag. Daarvoor moest het verzoek tot wapenstilstand niet uitgaan van het leger jaar van de regering. Dit verzoek zou dan samen moeten vallen met het vredesaanbod. En wie anders dan de sociaal democraten in de Rijksdag

* zie register

waren daarvoor het meest geëigend? Een overgang naar een parlementair stelsel met een herziening van de grondwet was een prijs die hij wel wilde betalen. Op de ochtend van 28 september stelde hij vanuit Spa* de Rijkskanselier, graaf Georg Hertling, en de Keizer op de hoogte van zijn plan. Kanselier en minister van buitenlandse zaken Paul van Hinze vertrokken naar het hoofdkwartier in Spa. Eerst later op die dag informeerde hij Hindenburg, die zoals altijd akkoord ging.

De revolutie van bovenaf was geboren. Het oppercommando had zijn eisen voor een wapenstilstand en voor vredesonderhandelingen in Berlijn neergelegd. Rijkskanselier graaf Hertling zag het niet meer zitten, trad af, en werd enige tijd later vervangen door Prinz Max von Baden*. De grond was nu vruchtbaar om het zaad van de *Dolkstootlegende* te laten ontkiemen. In de Rijksdag in Berlijn werden de berichten vanuit Spa met ontsteltenis ontvangen. Zelfs de fractievoorzitter van de Pruisische conservatieven kon zich niet beheersen en riep: "We zijn vier jaar lang belogen en bedrogen."

Het duurde enige tijd voordat het Duitse volk duidelijk was geworden dat de oorlog over hun rug was gevoerd en dat zij de laatste waren die er baat bij hadden gehad. De geestdrift van het begin was al snel omgeslagen in een honger naar vrede. En toen de situatie alleen maar erger werd hadden de arbeiders niets meer te verliezen en lieten ze hun woede blijken.

Reeds in april 1917 hadden 200.000 werknemers uit de metaalindustrie het werk neergelegd om te protesteren tegen de verlaging van het broodrantsoen. Begin februari 1918 gingen in het hele rijk driekwart miljoen mensen spontaan de straat op om voor beëindiging van de oorlog te demonstreren. Alleen al in Berlijn eisten 400.000 arbeiders uit de wapen en munitie industrie *Frieden und Brot**. Voor het eerst werden nu ook politieke eisen gesteld, zoals het stoppen van de provocaties door de DVLP (Deutsche Vaterlandspartei)* en tegen de annexionistische dictaatvrede van Brest-Litovsk*. De ogen van het Duitse volk hadden zich geopend, het wilde niet langer bij hun zoektochten naar voedsel door de boeren van